NÂNG CAO Ý THỨC DÂN TỘC CỦA THANH NIÊN QUÂN ĐỘI HIỆN NAY

Nguyễn Trần Trung Tuấn, Trần Thanh Phong
Trường Đại học Nguyễn Huệ

Tóm tắt: *Ý thức dân tộc là một nội dung quan trọng trong đời sống tinh thần của thanh niên quân đội, góp phần định hướng động cơ phấn đấu, trách nhiệm công dân, xây dựng bản lĩnh chính trị, củng cố niềm tin và tinh thần sẵn sàng hy sinh vì độc lập, chủ quyền và toàn vẹn lãnh thổ của Tổ quốc. Thanh niên quân đội, với đặc điểm trẻ, năng động, nhạy cảm và dễ tiếp nhận các giá trị mới, vừa là lực lượng xung kích trong huấn luyện, sẵn sàng chiến đấu, vừa là chủ thể trực tiếp thể hiện ý thức dân tộc trong thực tiễn quân sự hiện nay. Bài viết đề xuất một số giải pháp góp phần nâng cao ý thức dân tộc cho thanh niên quân đội, đáp ứng yêu cầu xây dựng Quân đội nhân dân Việt Nam cách mạng, chính quy, tinh nhuệ, hiện đại trong giai đoạn hiện nay.*

Từ khóa*: Ý thức dân tộc; thanh niên quân đội; giáo dục truyền thống; trách nhiệm công dân.*

ENHANCING NATIONAL CONSCIOUSNESS AMONG YOUNG MILITARY PERSONNEL IN VIETNAM TODAY

Abstract: *National consciousness is an important aspect of the spiritual life of young military personnel, contributing to guiding their motivation for striving, their civic responsibility, building their political fortitude, and strengthening their faith and readiness to sacrifice for the independence, sovereignty, and territorial integrity of the Fatherland. Young military personnel, with their characteristics of being young, dynamic, sensitive, and receptive to new values, are both a vanguard force in training and combat readiness, and the direct subjects expressing national consciousness in current military practice. This article proposes several solutions to enhance national consciousness among young military personnel, meeting the requirements of building a revolutionary, regular, elite, and modern Vietnamese People's Army in the current period.*

Keywords: *National consciousness; young military personnel; traditional education; civic responsibility.*

Nhận bài: 01/10/2026 Phản biện: 02/11/2026 Duyệt đăng: 05/11/2026

I. ĐẶT VẤN ĐỀ

Trong quá trình xây dựng và bảo vệ Tổ quốc, ý thức về cộng đồng quốc gia, dân tộc góp phần tạo nên sự gắn bó giữa con người với lịch sử, văn hóa, lãnh thổ và vận mệnh đất nước. Đối với thanh niên quân đội, sự gắn bó ấy được thể hiện trong một môi trường hoạt động đặc thù, nơi trách nhiệm công dân gắn trực tiếp với nghĩa vụ quân nhân, yêu cầu kỷ luật và nhiệm vụ bảo vệ Nhân dân. Văn kiện Đại hội XIV của Đảng nhấn mạnh yêu cầu: "Khơi dậy mạnh mẽ truyền thống yêu nước, khát vọng phát triển, tinh thần đoàn kết, ý chí tự chủ, tự tin, tự lực, tự cường, tự hào dân tộc; phát huy sức mạnh văn hoá, con người thành nguồn lực nội sinh và động lực mạnh mẽ cho sự phát triển" (Đảng Cộng sản Việt Nam, 2026). Tinh thần đó đặt ra yêu cầu cấp thiết phải chăm lo bồi dưỡng, củng cố và không ngừng nâng cao ý thức dân tộc cho thế hệ trẻ nói chung, trong đó thanh niên quân đội là lực lượng đặc biệt quan trọng, trực tiếp gánh vác nhiệm vụ bảo vệ độc lập, chủ quyền, thống nhất và toàn vẹn lãnh thổ của Tổ quốc. Vì vậy, nâng cao ý thức dân tộc của thanh niên quân đội hiện nay không chỉ có ý nghĩa lý luận sâu sắc mà còn mang giá trị thực tiễn cấp thiết trong sự nghiệp xây dựng và bảo vệ Tổ quốc.

II. NỘI DUNG

2.1. Ý thức dân tộc của thanh niên quân đội

Ý thức dân tộc là hình thái ý thức xã hội phản ánh sự tự nhận thức của cộng đồng dân tộc về bản sắc, lợi ích, truyền thống và mục tiêu phát triển của mình; là tổng hòa các yếu tố tri thức, tình cảm, ý chí và niềm tin của mỗi cá nhân, cộng đồng đối với quốc gia, dân tộc. Ý thức dân tộc biểu hiện tập trung ở ý thức tự giác dân tộc, mà đỉnh cao là chủ nghĩa yêu nước, định hướng hành động trong sự nghiệp xây dựng và bảo vệ Tổ quốc. Đối với thanh niên quân đội, ý thức dân tộc thể hiện ở sự hiểu biết về lịch sử, lãnh thổ, văn hóa, con người Việt Nam; lòng yêu nước, niềm tự hào dân tộc và tinh thần sẵn sàng hy sinh vì độc lập, chủ quyền, thống nhất và toàn vẹn lãnh thổ của Tổ quốc. Đây cũng là yêu cầu trong phát triển toàn diện con người Việt Nam về đạo đức, trí tuệ, ý thức dân tộc và trách nhiệm công dân được nhấn mạnh tại Văn kiện Đại hội XIV của Đảng (Đảng Cộng sản Việt Nam, 2026).

Về cấu trúc, ý thức dân tộc của thanh niên quân đội được thể hiện trên bốn phương diện có quan hệ chặt chẽ với nhau.

Thứ nhất, phương diện nhận thức thể hiện ở sự hiểu biết về lịch sử, truyền thống dựng nước và giữ nước, các giá trị văn hóa, sự thống nhất trong

đa dạng của cộng đồng các dân tộc Việt Nam và trách nhiệm bảo vệ Tổ quốc. Nhận thức không chỉ dừng lại ở ghi nhớ sự kiện mà còn đòi hỏi khả năng phân tích, giải thích ý nghĩa lịch sử, đối chiếu thông tin và liên hệ với chức trách, nhiệm vụ của mỗi quân nhân.

Thứ hai, phương diện tình cảm và niềm tin thể hiện ở lòng yêu nước, niềm tự hào dân tộc, sự trân trọng những đóng góp của các thế hệ đi trước và tinh thần đoàn kết, gắn bó với đồng bào. Tình cảm, niềm tin dân tộc cần gắn với sự hiểu biết khách quan về những thành tựu, khó khăn của đất nước; tôn trọng bản sắc văn hóa của các dân tộc, vùng miền và tôn giáo, góp phần củng cố đoàn kết trong đơn vị. Đây là cơ sở tinh thần quan trọng giúp thanh niên quân đội kiên định mục tiêu, lý tưởng cách mạng, giữ vững bản lĩnh chính trị và niềm tin trong thực hiện nhiệm vụ (Đảng Cộng sản Việt Nam, 2026).

Thứ ba, phương diện ý chí và trách nhiệm thể hiện ở tinh thần chủ động học tập, vượt khó, ý thức tự lực, tự cường và quyết tâm hoàn thành nhiệm vụ. Trong môi trường quân sự, ý chí và trách nhiệm gắn trực tiếp với chấp hành kỷ luật, thực hiện chức trách, bảo đảm an toàn, sẵn sàng chiến đấu và phục vụ lợi ích chung. Để chuyển hóa ý chí thành hành động thực tế, cần kết hợp giáo dục nhận thức với phát triển năng lực chuyên môn, tổ chức hoạt động và chăm lo đời sống quân nhân.

Thứ tư, phương diện hành vi là sự biểu hiện cụ thể của nhận thức, tình cảm, niềm tin, ý chí và trách nhiệm thông qua quá trình học tập, huấn luyện và công tác. Đó là sự trung thực, ý thức chấp hành kỷ luật, bảo quản tài sản công, đoàn kết, giúp đỡ đồng đội, ứng xử đúng mực với Nhân dân, tích cực cải tiến công việc và sử dụng thông tin có trách nhiệm. Việc đánh giá hành vi cần đặt trong quá trình và hoàn cảnh cụ thể, không chỉ dựa vào kết quả thực hiện một nhiệm vụ riêng lẻ.

Bốn phương diện trên có mối quan hệ thống nhất, tác động qua lại, góp phần hình thành ý thức dân tộc bền vững của thanh niên quân đội. Vì vậy, giáo dục ý thức dân tộc cần kết hợp lòng yêu nước, niềm tự hào dân tộc với tinh thần nhân văn, ý thức tôn trọng các dân tộc khác, tiếp thu những thành tựu văn minh nhân loại và chấp hành pháp luật, tạo động lực học tập, rèn luyện và cống hiến trong thời kỳ hội nhập.

2.2. Thực trạng và giải pháp nâng cao ý thức dân tộc của thanh niên quân đội hiện nay

Trong những năm qua, cấp ủy, chỉ huy các đơn vị trong toàn quân đã quan tâm lãnh đạo, chỉ đạo công tác giáo dục ý thức dân tộc cho thanh niên quân đội, gắn với xây dựng bản lĩnh chính trị, phẩm chất đạo đức và trách nhiệm thực hiện nhiệm vụ. Theo các báo cáo tổng kết công tác đảng, công tác chính trị, trên 95% đơn vị cơ sở hằng năm tổ chức quán triệt, học tập các nghị quyết, chỉ thị của Đảng, Quân ủy Trung ương liên quan đến xây dựng nhân cách quân nhân cách mạng (Tổng cục Chính trị Quân đội nhân dân Việt Nam, 2023). Nội dung giáo dục lịch sử dân tộc, truyền thống Quân đội, mục tiêu độc lập dân tộc gắn liền với chủ nghĩa xã hội được đưa vào chương trình chính khóa và ngoại khóa tại các học viện, nhà trường, đơn vị huấn luyện chiến sĩ mới.

Nhiều đơn vị duy trì các mô hình như "Mỗi tuần một câu chuyện lịch sử", "Mỗi tháng một địa chỉ đỏ", thu hút trên 80% thanh niên tham gia thường xuyên, góp phần bồi dưỡng nhận thức, tình cảm, niềm tin và trách nhiệm đối với Tổ quốc. Bên cạnh đó, hơn 90% đơn vị đã đầu tư, củng cố thiết chế văn hóa cơ sở, nhất là tại các địa bàn vùng sâu, vùng xa, biên giới, hải đảo (Tổng cục Chính trị Quân đội nhân dân Việt Nam, 2024).

Tuy nhiên, việc nâng cao ý thức dân tộc của thanh niên quân đội ở một số đơn vị còn hạn chế. Nội dung, phương pháp giáo dục chậm đổi mới, chưa thật sự phù hợp với đặc điểm tâm lý, trình độ nhận thức và nhu cầu của thanh niên. Dưới tác động của mặt trái kinh tế thị trường và môi trường thông tin đa chiều, một bộ phận thanh niên có biểu hiện coi trọng lợi ích cá nhân, giảm sút động cơ phấn đấu và ý thức rèn luyện. Những hạn chế đó đặt ra yêu cầu tiếp tục nâng cao chất lượng giáo dục, phát huy trách nhiệm của các chủ thể và tính tích cực, tự giác của thanh niên quân đội.

Để nâng cao ý thức dân tộc của thanh niên quân đội hiện nay, nghiên cứu đề xuất một số giải pháp cụ thể:

Thứ nhất, nâng cao chất lượng giáo dục gắn với trách nhiệm của các chủ thể.

Cấp ủy, chỉ huy, cơ quan chính trị cần xác định giáo dục ý thức dân tộc là nội dung gắn với nhiệm vụ giáo dục, đào tạo và quản lý bộ đội; làm rõ mục tiêu, nội dung, người thực hiện và căn cứ đánh giá. Trách nhiệm phải được cụ thể hóa trong hoạt động thường xuyên để bảo đảm tính liên tục. Tổ chức Đoàn tham gia đề xuất nội dung, phản ánh nhu cầu học tập và tổ chức hoạt động phù hợp; đội ngũ cán bộ trực tiếp quản lý có trách nhiệm giải thích, hướng dẫn và theo dõi sự tiến bộ của thanh niên.

Nội dung giáo dục cần kết nối lịch sử dân tộc, văn hóa Việt Nam, truyền thống Quân đội và đơn vị với trách nhiệm hiện tại. Khi nghiên cứu một sự kiện, cần làm rõ hoàn cảnh, chủ thể, những lựa chọn và ý nghĩa của sự kiện đối với đời sống hôm nay. Khi tìm hiểu truyền thống đơn vị, cần giúp thanh niên xác định giá trị nào có thể tiếp tục thực hành trong học tập, huấn luyện và quan hệ với Nhân dân. Việc trình bày thành tựu phải có căn cứ, đồng thời tạo điều kiện để thanh niên hiểu đúng những khó khăn mà đất nước và đơn vị cần giải quyết. Phương pháp giáo dục nên tăng cơ hội trao đổi, đọc tài liệu và giải quyết tình huống. Có thể sử dụng một tư liệu lịch sử, hiện vật hoặc câu chuyện có nguồn xác thực để thanh niên phân tích và liên hệ trách nhiệm.

Thứ hai, tăng cường giáo dục, bồi dưỡng tri thức dân tộc của thanh niên quân đội.

Đây là giải pháp có ý nghĩa nền tảng nhằm trang bị cho thanh niên quân đội thế giới quan khoa học, lập trường chính trị kiên định và nhận thức đúng đắn về lịch sử, truyền thống văn hóa, chủ quyền và lợi ích dân tộc. Nội dung giáo dục, bồi dưỡng cần tập trung, bám sát và cập nhật đầy đủ, kịp thời các quan điểm, chủ trương trong Văn kiện Đại hội XIV của Đảng, Nghị quyết Đại hội đại biểu Đảng bộ Quân đội lần thứ XII nhất là các nội dung về xây dựng nền quốc phòng toàn dân, giữ vững chủ quyền quốc gia và khơi dậy khát vọng phát triển đất nước. Đồng thời, cần quán triệt Nghị quyết số 847-NQ/QUTW ngày 28/12/2021 về phát huy phẩm chất "Bộ đội Cụ Hồ", kiên quyết chống chủ nghĩa cá nhân trong tình hình mới, xem đây là cơ sở để định hướng sự tu dưỡng, rèn luyện của thanh niên Quân đội.

Văn kiện Đại hội XIV của Đảng xác định rõ nhiệm vụ: "Tăng cường giáo dục thế hệ trẻ Việt Nam về lý tưởng cách mạng, đạo đức, lối sống, lòng yêu nước, tự hào dân tộc, nuôi dưỡng ước mơ, hoài bão, ý chí, khát vọng cống hiến, nêu cao trách nhiệm đối với đất nước, xã hội" (Đảng Cộng sản Việt Nam, 2026). Đây là định hướng chính trị quan trọng để các đơn vị trong quân đội cụ thể hóa nội dung, chương trình giáo dục tri thức dân tộc cho thanh niên, bảo đảm sự thống nhất giữa yêu cầu định hướng tư tưởng, chính trị với đặc điểm tâm lý, trình độ nhận thức và nhu cầu phát triển của tuổi trẻ quân đội.

Bên cạnh đó, việc giáo dục lịch sử dân tộc phải trở thành hoạt động thường xuyên, được triển khai bằng nhiều hình thức sinh động như kể chuyện truyền thống, trình chiếu phim tư liệu, trưng bày hình ảnh, tổ chức chuyên đề lịch sử – văn hóa… Những hình thức này giúp thanh niên tiếp nhận tri thức một cách trực quan, hấp dẫn, từ đó hiểu sâu sắc hơn về truyền thống hàng nghìn năm dựng nước, giữ nước của dân tộc.

Ngoài ra, việc giáo dục, bồi dưỡng nâng cao nhận thức về chủ quyền quốc gia dân tộc, nhiệm vụ bảo vệ Tổ quốc từ sớm, từ xa cũng là nội dung quan trọng. Trong quá trình đó, đội ngũ cán bộ, chỉ huy ở đơn vị cơ sở đóng vai trò then chốt. Đây là môi trường học tập, công tác và sinh hoạt hàng ngày của thanh niên quân đội. Do đó, cần tạo môi trường trao đổi cởi mở, khuyến khích thanh niên bày tỏ quan điểm, đặt câu hỏi, thảo luận để từ đó nâng cao tính chủ động và tự giác trong tiếp thu tri thức.

Thứ ba, đổi mới hình thức, phương pháp nâng cao ý thức dân tộc phù hợp với đặc điểm thanh niên quân đội.

Để đáp ứng đặc điểm tâm sinh lý năng động, thích trải nghiệm của thanh niên, các hình thức nâng cao ý thức dân tộc cần đa dạng, trực quan và giàu tính thực tiễn. Các đơn vị cần tăng cường tổ chức những chuyến hành quân về nguồn, tham quan các khu di tích lịch sử, bảo tàng, nghĩa trang liệt sĩ nhằm giúp thanh niên quân đội cảm nhận trực tiếp giá trị của quá khứ, từ đó hình thành tình cảm thiêng liêng đối với Tổ quốc và các thế hệ đi trước.

Các thiết chế văn hóa trong quân đội, như: thư viện, phòng truyền thống, câu lạc bộ thanh niên, phòng sinh hoạt chính trị cần được đầu tư và khai thác hiệu quả. Đây là những môi trường văn hóa quan trọng góp phần vun đắp niềm tự hào dân tộc và hun đúc lý tưởng cách mạng cho thanh niên.

Đặc biệt, trong thời đại số, việc ứng dụng công nghệ vào nâng cao ý thức dân tộc là tất yếu. Các đơn vị có thể sử dụng video, infographic lịch sử, bài giảng e-learning, các cuộc thi trực tuyến về chủ quyền quốc gia, hiểu biết về lịch sử, truyền thống dân tộc… để tạo sự hấp dẫn và tăng hiệu quả tiếp nhận của thanh niên quân đội.

Ngoài ra, nội dung giáo dục truyền thống cần được lồng ghép linh hoạt vào các hoạt động ngoại khóa như diễn đàn "Tự hào chiến sĩ Quân đội", tọa đàm "Sức mạnh ý thức dân tộc trong thời đại số"… Sự đổi mới phương pháp giáo dục này giúp thanh niên tiếp cận nội dung giáo dục một cách tự nhiên, tránh nhàm chán và tăng tính lan tỏa.

Thứ tư, phát huy vai trò tự giáo dục, tự rèn luyện của thanh niên quân đội.

Tự giáo dục, tự rèn luyện là yếu tố quyết định sự bền vững của ý thức dân tộc. Thanh niên Quân đội cần chủ động học tập lý luận chính trị, nghiên cứu lịch sử dân tộc, nâng cao tri thức về chủ quyền quốc gia để hình thành bản lĩnh chính trị vững vàng. Cùng với đó, họ cần rèn luyện kỹ năng sống, khả năng ứng xử và bản lĩnh khi tiếp xúc với các luồng thông tin trái chiều; phát triển lý tưởng sống đẹp, nuôi dưỡng khát vọng cống hiến, đặt lợi ích tập thể và lợi ích dân tộc lên trên lợi ích cá nhân.

Trong huấn luyện và công tác, thanh niên quân đội phải nâng cao ý thức trách nhiệm, tinh thần chủ động, sáng tạo, coi kết quả hoàn thành nhiệm vụ, chấp hành nghiêm kỷ luật quân đội là thước đo cụ thể của lòng yêu nước và ý thức dân tộc. Thực tiễn cho thấy, chỉ khi sự giáo dục, bồi dưỡng từ phía tổ chức được kết hợp chặt chẽ với ý thức tự giác, tự tu dưỡng, rèn luyện của mỗi cá nhân, thì ý thức dân tộc của thanh niên quân đội mới được hình thành, củng cố và phát triển một cách thực chất, bền vững và toàn diện.

III. KẾT LUẬN

Ý thức dân tộc là giá trị tinh thần cốt lõi làm nên sức mạnh của dân tộc Việt Nam trong suốt chiều dài lịch sử, đồng thời là động lực quan trọng bảo đảm cho Quân đội hoàn thành xuất sắc mọi nhiệm vụ trong sự nghiệp xây dựng và bảo vệ Tổ quốc. Nâng cao ý thức dân tộc cho thanh niên quân đội là một quá trình lâu dài, khó khăn, phức tạp đòi hỏi có sự quan tâm của các cấp ủy, chỉ huy với những nội dung, hình thức khoa học, đa dạng, phù hợp, thiết thực và hiệu quả; đồng thời, phát huy lan tỏa tính tích cực, tự giác của thanh niên quân đội. Thông qua đó, ý thức dân tộc của thanh niên quân đội không ngừng được củng cố, phát huy và phát triển.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

Bộ Quốc phòng. (2021). Thông tư số 164/2021/TT-BQP ngày 14 tháng 12 năm 2021 quy định nhiệm vụ, quyền hạn các lực lượng thuộc quyền trong quản lý, bảo vệ biên giới quốc gia, khu vực biên giới.

Đảng Cộng sản Việt Nam. (2026). Báo cáo chính trị của Ban Chấp hành Trung ương Đảng khóa XIII tại Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XIV của Đảng.

Quân ủy Trung ương. (2021). Nghị quyết số 847-NQ/QUTW ngày 28 tháng 12 năm 2021 về phát huy phẩm chất "Bộ đội Cụ Hồ", kiên quyết chống chủ nghĩa cá nhân trong tình hình mới.

Tổng cục Chính trị Quân đội nhân dân Việt Nam. (2023). Báo cáo tổng kết công tác đảng, công tác chính trị năm 2022; phương hướng, nhiệm vụ trọng tâm năm 2023.

Tổng cục Chính trị Quân đội nhân dân Việt Nam. (2024). Báo cáo tổng kết công tác đảng, công tác chính trị năm 2023; phương hướng, nhiệm vụ trọng tâm năm 2024.